

**DE
BRAZILIAANSE
HERINNERINGEN
VAN
MAURITS
VER HUELL**

HANS STRAVER

De Braziliaanse herinneringen van Maurits Ver Huell

De Braziliaanse herinneringen van Maurits Ver Huell

HANS STRAVER

Hilversum

Verloren

2025

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door financiële steun van
M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting
en dr. Hendrik Mullerfonds.

Afbeelding op het omslag:

Maurits Ver Huell, *Vue du Cap St. Antonio et l'Entrée de la Baie de tous les Saints
sur la Côte du Brésil*. Museum Arnhem GM 11230; (Chr. Suhr?), *Portret van Quirijn Maurits
Rudolph Ver Huell* (1811). Museum Arnhem GM 03247.

© 2025 Hans Straver
Uitgeverij Verloren bv
Torenlaan 25
1211 JA Hilversum
www.verloren.nl

ISBN 9789464551907

Tekstredactie: Susanne Onel, Wassenaar
Annotatie Episode uit een driejarige krijgsgevangenschap:
Dresens Tekst- en vertaalbureau, Almelo

Omslagontwerp: WarmGrijs/Robert Koopman, Hilversum

Opmaak: Rombus/Patricia Harsevoort, Hilversum

*This publication has been produced in accordance with the EU Deforestation Regulation (EUDR).
No part of this publication may be reproduced in any form, including use for text and datamining,
without written permission from the publisher.*

INHOUD

Woord vooraf	7
Episode uit eene driejarige Krijgsgevangenschap op de Kust van Brazilië, voorgedragen door Q.M.R. Ver Huell	9
1 Op weg naar Batavia	31
2 Portugees koloniaal beleid	38
3 Eerste indrukken	42
4 Het boek der natuur	48
5 Vrijheid, gelijkheid, broederschap	55
6 Een tochtje naar Santo Amaro	60
7 Bekentenissen mijner zonden	70
8 Britse vrienden	79
9 Zonderlinge ontmoetingen	86
10 Fragiele illusies	92
11 Geromantiseerde reisverhalen	99
12 Zeeman in de meest verheven zin	107
Verantwoording	113
Bibliografie	116

PATRI
CARISSIMO

HERM. HUBER
ALEXANDER
VON RUELL,
Katholikendebatteur
den 7. März 1873,
Dorfleuten zu Ehren
den 28. März 1874.

WOORD VOORAF

Quirijn Maurits Rudolph (Maurits) Ver Huell (1787-1860) ligt begraven op de Openbare Begraafplaats te Doesburg. Zijn zoon Alexander maakte een schetsje van een grafmonument met de tekst *patri carissimo*, voor mijn liefste vader, en liet dat uitvoeren door de beeldhouwer Franz Stracké. Op een rechthoekige sokkel zit een Minerva, godin van wijsheid en wetenschap in klassiek gewaad, lezend in een opengeslagen boek, met aan haar voeten een vlinder en met haar linkerhand leunend op een scheepsanker. Deze attributen zijn met zorg gekozen. Het anker verwijst naar de marineloopbaan van Alexanders vader, de vlinder naar diens belangstelling voor de natuurlijke historie. Het opengeslagen boek staat vermoedelijk voor het 'Boek der Natuur', een kernbegrip uit de fysicotheologische opvattingen, die vader Maurits zijn leven lang koesterde. Het monument dient ter nagedachtenis aan een leven met hooggestemde idealen, waarin een loopbaan in de Nederlandse marine en liefhebberij in de natuurlijke historie om de voorrang streden.

Het anker.

De vlinder.

Verscheidene edities en bronnenpublicaties hebben het werk van Ver Huell als schrijver en tekenaar opnieuw onder de aandacht gebracht. H.J. de Graaf verzorgde een wetenschappelijke editie van *Mijne eerste zeereis* in 1976, in de Werken uitgegeven door de Linschoten Vereeniging. In 1996 verschenen de voorheen ongepubliceerde *Levensherinneringen 1787-1812*, bezorgd en ingeleid door L. Turksma. In de Werken uitgegeven door de Linschoten Vereeniging verscheen in 2008 ook een wetenschappelijke editie van *Herinneringen van eene Reis naar de Oost-Indiën*, met de bijbehorende 'schilderachtige opheldering', bezorgd door Chris F. van Fraassen en Pieter Jan Klapwijk. Deze uitgave ging vergezeld van *Een romanticus bij de marine*, een grondige monografie op cd-rom over de historische context van deze reis en over de varende loopbaan van Ver Huell, geschreven door Van Fraassen.

Behalve de boeken waarin Maurits Ver Huell verslag deed van zijn reizen naar Brazilië en Oost-Indië, schreef hij op basis van zijn reisherinneringen ook literaire verhalen. Deze waren bedoeld om voor te dragen op de 'leesvergaderingen' van de Rotterdamse afdeling van de Hollandsche Maatschappij voor Fraaije Kunsten en Wetenschappen.

Zo presenteerde hij in 1837 het verhaal *Christina Martha*, in de ondertitel omschreven als *Oostersch Romantisch Historisch Tafreel*. Het manuscript werd in 2013 door mij gepubliceerd en toegelicht. In *Vaders en dochters*, mijn studie van de verwerking van Molukse geschiedenis in de Nederlandse literatuur van de negentiende eeuw, werd het verhaal tevens aan historische gegevens getoetst.

Het jaar erna vertelde Ver Huell in Rotterdam *Episode uit eene driejarige Krijgsgevangenschap op de Kust van Brazilië*, een geromantiseerd reisverhaal over zijn eerste grote zeereis naar Batavia, die in 1807 onvoorzien eindigde met een langdurig oponthoud in de Braziliaanse stad Salvador da Bahia. Het manuscript wordt in dit boek uitgegeven en in een reeks korte hoofdstukken van achtergrondinformatie voorzien.

De reisherinneringen van Maurits Ver Huell hebben vooral de aandacht getrokken als een getuigenis van het geweld waarmee in 1817 het Nederlandse gezag op de Molukken werd hersteld. In dit boek komen zijn eerdere wederwaardigheden in Brazilië en de betekenis daarvan voor zijn leven als marineofficier en natuurliefhebber aan de orde. Het ongewilde oponthoud in Brazilië lijkt zijn marineloopbaan op zichzelf geen schade te hebben berokkend, maar het heeft er ook niets positiefs aan bijgedragen. Voor zijn leven als liefhebber van de natuurlijke historie is het evenwel van grote betekenis geweest.

Voor hun betrokkenheid bij de totstandkoming van deze uitgave dank ik in het bijzonder Chris van Fraassen, die mij attendeerde op Ver Huells literaire manuscripten in het Gelders Archief, en Olf Praamstra, die mij met vrijmoedige commentaren hielp om voor dit boek een passende vorm te vinden. De deskundige steun van Marloe Dresens bij de annotatie van Ver Huells Braziliaans-Portugese taalgebruik was onontbeerlijk. Carmen Concepción (*Museo del Puro Palmero y de la Fiesta de las Cruces*, La Palma) verschaftte mij nuttige kennis omtrent de katholieke devotie in de Portugese koloniën. Jelske Bade deelde met mij haar vertrouwdeheid met muziek en dans in het Caribisch gebied. Het Gelders Archief en het Museum Arnhem ben ik erkentelijk voor de vriendelijke dienstverlening.

HANS STRAVER

EPISODE UIT EENE DRIEJARIGE KRIJGSGEVANGENSCHAP OP DE KUST VAN BRAZILIË

voorgedragen door Q.M.R. Ver Huell

Ter inleiding

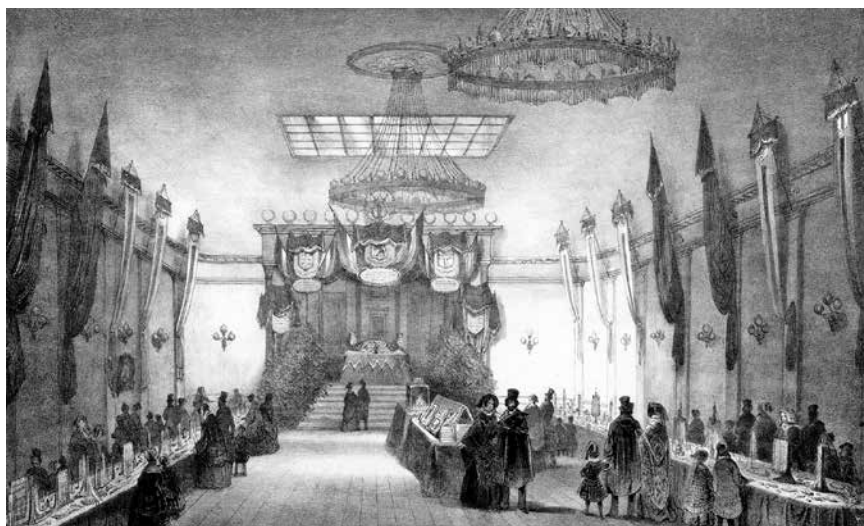
Op dinsdagavond 28 februari 1837 verzamelde zich een gezelschap van gedistingeerde dames en heren in de concertzaal van sociëteit Harmonia, een groot pand met een classicistische gevel in de Bierstraat te Rotterdam. Het bestuur van de Rotterdamse afdeling van de Hollandsche Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen had de leden op deze dag uitgenodigd voor de zesde leesvergadering van het seizoen 1836-37.¹ Deze leesvergaderingen vonden plaats tijdens de winteravonden. Ze werden volgens de statuten van de Maatschappij georganiseerd om ‘de bloei en de beoefening van de letteren en de overige fraaie kunsten’ te bevorderen. Er werden ‘redenaars’ uit eigen kring of uit de afdelingen in Den Haag, Leiden en Amsterdam uitgenodigd om oorspronkelijke dichtwerken, verhalende of beschouwende letterkundige teksten van eigen hand voor te dragen.²

De redenaar van deze avond was kapitein-ter-zee Quirijn Maurits Rudolph (Maurits) Ver Huell, die in 1822 in Rotterdam was aangesteld als onder-equipagemeester van de marinewerf. Hij was in het seizoen 1836-37 aangetreden als lid van het afdelingsbestuur en nam binnen het bestuur een bijzondere positie in. Anders dan de juristen en predikanten in het bestuur, behoorde hij niet tot de geleerde stand en evenmin had hij naam gemaakt als dichter of toneelschrijver zoals de bekende bestuursleden Hendrik Tollens en Adriaan van der Hoop.

Dat Maurits Ver Huell voor het afdelingsbestuur was voorgedragen, had hij te danken aan de publicatie in 1835 en 1836 van zijn *Herinneringen van eene reis naar de Oost-Indië*, een tweedelig verslag van zijn ervaringen als marineofficier in de jaren 1815-1819. Bij zijn eerste optreden als redenaar droeg hij geen fragmenten uit dit reisverslag voor, maar presenteerde hij een geromantiseerd literair verhaal, getiteld *Christina Martha – Oostersch Romantisch Historisch Tafreel*.

1 Heezen 1992, p. 112.

2 Zie Heezen 1993.

De grote zaal van de sociëteit Harmonia, Rotterdam, 1849.

In een brief van 4 maart 1837 aan zijn in Parijs wonende oom Carel Hendrik Ver Huell bekende Maurits dat hij er zeer tegen op had gezien om als redenaar voor een ‘beschaafd letterkundig publiek’ op te treden. Het publiek beloonde de voordracht echter met een daverend applaus. Hij schreef opgelucht aan zijn oom dat zijn medebestuurders bijzonder lovend waren geweest:

Een ieder beijverde zich mij te bedanken voor het aangenaam uur – en den goeden braven Tollens, mijn geachten vriend, zeide: bravo! mijn beste Ver Huell, dat is poëzij, dat komt uit het hart, ik heb genoten, geen woord is mij ontsnapt. – Neen! nú laten wij u niet los, wij horen zoo iets zoo weinig. En het gehele bestuur zeide: neen, wij laten u niet los, wij willen meer met u naar verre gewesten reizen.³

Oom Carel Hendrik moedigde zijn neef aan om aan de wensen van zijn ‘geleerde vrienden’ tegemoet te komen. Maurits volgde dit advies en deed wat de bestuursleden aan hem vroegen om in de verbeelding weer met hen naar ‘verre gewesten’ te reizen. Op dinsdag 9 januari 1838, de tweede leesvergadering van dat seizoen, droeg hij *Episode uit eene driejarige Krijgsgevangenschap op de Kust van Brazilië* voor, een verhaal over zijn ervaringen als marineofficier tijdens een eerdere reis naar Oost-Indië.⁴ Deze in 1807 begonnen tocht eindigde onvoorzien en onbedoeld met een oponthoud van een kleine drie jaar in de stad Salvador da Bahia, op de kust van Brazilië.

³ Brieven van zijn neef Q.M.R. Ver Huell, 1804 april 17-1837 juli 14. NA, Inventaris van de archieven van C.A. VerHuell, C.H. Graaf VerHuell, M.J. VerHuell-de Bruyn en C.J. VerHuell, 2.21.004.04, 307.

⁴ Heezen 1992, p. 112.

Episode

Uit eene driejarige Teygsgesangen-
Schaap op de Kust van Brasiliën

voorgedragen

in de vergadering der Hol-
landsche Maatschappij
van Fraaie Kunsten, en
wetenschappen.

te
Rotterdam

Den 9. January. 1839.

Door

Q: M: R: Ver Huell.

Kolonel en Kapitein ter Zee, Equi-
page meester der Marine in het
Hoofd Departement van de Maas.
Lid van het Bataafsch Genootschap
der Proef onderzindelyk wyssbegerte
en van het Provinciaal Wetrechtsh
genootschap van Kunsten en weten-
schappen. Medebestuurder der Hol-
landsche Maatschappij van Fraaie
Kunsten en wetenschappen.

For wheresoe'er the shrieking victim hath
Pour'd forth his blood beneath the assassin's kniſe,
Some hand erects a cross of mouldering lath;
And grove and glen with thousand ſuch are rife
Throughout this purple land, where law ſecures not life.

Childe Harold
Byron⁵

Zeer geachte toehoorders en toehoorderessen,

Hoe oneindig verschillen niet de zeden en gebruiken van het menshdom, over de gehele oppervlakte van den aardbol. Hoe uitgebreid is dien kring niet, en hoe beperkt daarentegen die welke ons omringt. Hoe zouden wij in de hoogst belangrijke kennis van onzen evenmensch eenige vorderingen kunnen maken, indien niet de reizigers ons de inborst, zeden, en gebruiken van ver afgelegen, zoo beschaafde als woeste volkeren in treffende tafereelen voor den geest afschilderden? Dan eerst gevoelt de denkende mensch dat oneindig verschil, en put uit de verhalen van den reiziger de belangrijkste en voor zich zelven zoo hoogst nuttige kennis, die van zijnen natuurgenoot.

Mogelijk kan het om die reden van eenig belang zijn indien ik in eene episode uit mijne driejarige krijgsgevangenschap op de kust van Brazilië eene kleine schets van de zeden en gewoonten der inboorlingen van dat schone en vruchtbare gedeelte van Zuid-Amerika aan uwe toegevendende aandacht onderwerp, hopende dat het eenvoudig verhaal van een ongeletterd zeeman eenige verschoning voor het gebrekkige dat er in doorstraalt, zal kunnen verdienen. Ik was toen nog zeer jong, en de indrukken die alles wat mij omringde op mij maakte, zouden voorzeker geheel verschillend zijn van die, welke ik gevoeld zoude hebben, ware ik meer in jaren gevorderd en door de ondervinding onderwezen. En evenwel, als ik mij die gelukkige dagen mijner jeugd voor den geest terugroep, schijn ik den snellen stroom des levens weder op te varen en mijn hart ademt nog met vreugd de zuivere lucht in van den morgenstond des levens, door geene zorgen beneveld.⁶

Een noodlottig voorval wierp mij, te midden van den bloedigen oorlog toen de fiere Britsche vlag alleen vrij en frank over den oceaan zweefde, op de kust van Brazilië. Het kleine oorlogsvaartuig, waarop ik als jongste officier diende, viel masteloos de baai van Allerheiligen binnen en werd weldra door het Portugeesch gouvernement genomen. De baai was voor onze vlag geene vrijhaven meer. Eene macht-spreuk van

⁵ Uit: Lord Byron, *Childe Harold's Pilgrimage. A Romaunt. Canto The First*, xxi.

⁶ De slotzin parafraseert een bekende strofe uit het dichtwerk *Les Fastes ou Les Usages de l'Année* van de Franse dichter Antoine-Marin Lemierre.

den toenmaligen beheerscher van Frankrijk deed ons dierbaar vaderland uit de rij der volkeren verdwijnen. Neerlands roemrijke vlag verdween tevens van den oceaan.

Allen die op onze kleine brik gediend hadden, erlangden een sober daggeld waarvan zij zich eene woning en alle gerieflijkheden des levens moesten aanschaffen.

Van lieverlee geraakten wij bekend met de zeden en gewoonten der inwoners van de groote stad St. Salvador.⁷ Eene geruime tijd had ik, door den band des vriendschaps verbonden, broederlijk lief en leed met een mijner mede-officieren gedeeld. Eindelijk verliet hij mij om als gemeen matroos op een vreemd koopvaardijship naar het vaderland terug te keren. Ik gevoelde mij als geheel verlaten. Geene mijner landslieden en lotgenoten waren van mijne jaren, of hadden die overeenstemming van neigingen en gevoelens welke ik in mijnen broederlijken vriend gevonden had. Ik had intusschen kennis gemaakt met zeker gewezen Fransch officier, welke een der schepen behorende tot het escader van Jerome Bonaparte bij het binnenvallen van hetzelfde in deze baai ontvlucht was en hier een tamelijk voordelig huwelijk met eene Portugesche kréole had aangegaan.⁸

Zoo gebeurde het eenmaal dat de *dias de intrude*⁹ afgelopen waren, eene vrolijke feestviering welke letterlijk ‘dagen van indringing’ betekent. Dan ziet men eene menigte negerjongens en -meisjes langs de straten gaan met bakken vol met van was gemaakte appeltjes, met welriekend water gevuld, op het hoofd.¹⁰ ‘*È de jaja, è de jojo, quen queres intrudar sue amorcinho!*’¹¹ – Het is voor jonge heeren en juffers, wie wil zijn liefje besproeien!’ klinkt het alom door de straten.*

Dit zijn de eenige dagen van het jaar dat de ongenaakbare schonen vrijheid hebben om te delen in die onschuldige vermaken. Men mag alsdan ongenood in alle huizen binnendringen en werpen naar willekeur zoo veel van deze appeltjes op de vrouwen als men verkiest.

Tegenover mijne schamele woning woonde eene voorname Portugesche familie. Zeer zelden, en niet als bij het instappen hunner *cadera*’s¹² of palankijns, had ik die jonge dames gezien. Als een welopgevoed *fidalgo*,¹³ schafte ik mij een aantal dezer appeltjes aan, drong in het vertrek binnen, en wierp eene gehele lading op de jonge dames die ik daar vereenigd vond. Zij lachten hartelijk, doch gaven bevel aan hare

* De negerslaven in Brazilië noemen een jongen heer *jojo* en eene jonge dame *jaja*.

7 Port. São Salvador. De volledige naam luidt *São Salvador da Bahia de Todos os Santos*.

8 Jérôme Bonaparte, jongere broer van de keizer, nam in 1805 en 1806 als commandant van een Frans eskader deel aan de Atlantische campagnes van Napoleon in Zuid- en Midden-Amerika.

9 Port. *dias de Entrudo*: carnavalsdagen.

10 Deze ‘appeltjes’ werden gemaakt om elkaar mee te bekogelen.

11 Port. *É para moças y rapazes, quem quer entrudar sue amorzinho!*

12 Port. *cadeira* (portátil): palankijn, draagstoel.

13 Port. *fidalgo*: edelman, jonker.

Augustus Earle, *Vastenavond in de familiekring*, 1822.

slaven en slavinnen om mij aan te pakken. Tegenstribbelen hielp niet, ik moest op mijne beurt 'geïntreudeerd' worden met eenige emmers water, zodat ik geene droge draad meer aan het lijf had.

Deze vrolijke dagen waren voorbij. De feesten van *Nossa Signor do Bom Fim*¹⁴ namen een aanvang. Deze kerk ligt een paar uren gaans zeer schilderachtig op een heuvel van het lommerrijke schiereiland Montserrat,¹⁵ van de schoonste buitenplaatsen omringd. Alles stroomt alsdan naar *Bom Fim* en de oranje- en manga-boschen¹⁶ weergalmen van de klinkende toonen der gitaren, castagnetten en vrolijke liederen.

Deze kerk, gewijd aan de dood van den Heiland, en dus aan alle zaken welke een goed einde hebben, wordt steeds door talrijke bedevaart-gangers bezocht. Zieken en gewonden laten aldaar de maat¹⁷ van het heiligbeeld kopen welke de lijdens, onder het

¹⁴ Port. *Nosso Senhor do Bonfim*: Onze Lieve Heer van het Goede Einde. De naam verwijst naar een kruisbeeld op het hoofdaltaar van de kerk dat een replica is van een origineel kruisbeeld in Portugal. Kruisbeeld en kerk dateren uit het midden van de achttiende eeuw.

¹⁵ Port. *Monte Serrat*.

¹⁶ Oranje: citrusboom, sinaasappelboom; Port. *manga*: mango, vrucht van de *mangueira* (mangoboom).

¹⁷ 'Maat' is een vertaling van Port. *medida*. Dit begrip was aan het begin van de negentiende eeuw in gebruik als aanduiding van een katoenen lint van ca. 50 centimeter, de lengte van de rechterarm van het kruisbeeld *Nosso Senhor do Bonfim*. Er werden onder meer heilzame krachten aan het amulet toegeschreven. Tegenwoordig worden de linten *fitá* [strook] of *lembrança* [aandenken] genoemd. Ze zijn kleiner en vervaardigd van polyester in felle kleuren die verband houden met de cultus van *orixás*, bovennatuurlijke wezens uit Afrikaanse religies.

uitboezemen van gebeden aan Onzen Lieven Heer van het Goede Einde om het lijf of het gewonde deel binden.

Toen ik op eene vreesselijke wijze aan mijn been gewond werd door de beet van een baviaan¹⁸ en onder de hevigste smerten voor het ziekbed van onzen scheepsdokter, in het huis van eene vrije negerin op de grond nederlag, ging deze eenvoudige en goedhartige vrouw, in weerwil van hare zwaarlijvigheid en reeds gevord[er]de jaren, op eene morgen naar deze kerk, kocht aldaar de maat van het heiligbeeld en bond dat wonderlint, waarop de woorden *Maat van onzen lieven Heer van het goede einde* geschilderd waren, om mijn been. ‘Gij zult nu genezen, mijn kind,’ zeide de goede vrouw, nog hijgende van vermoeienis na eene gang van meer dan vier uren door de gloeiende hitte van de keerkringszon. ‘Ik heb God gebeden en *Nossa Signor do Bom Fim* om dit lint te zegenen.’ Getroffen door dit bewijs van belangloze goedhartigheid dezer oude negerin, heb ik dat lint nimmer van mijn been gelaten totdat hetzelfde volkomen genezen was. Immers had zij in de eenvoudige oprechtheid van haar hart God gebeden voor mijne genezing en tot welk volk zij ook behoorde, of uit de gloeiende woestijnen van Africa of uit het middelpunt van beschaving, haar gebed stroomde uit een liefdevol hart. Ik zag iets meer, iets edelers in dat eenvoudige lint.

Mijn vriend, de gewezen Fransch officier, nu burger van St. Salvador, verzocht mij om met zijne familie en eenige vrienden de feesten van *Bom Fim* op zijne, aldaar gelegen, *Arosja*¹⁹ of buitenplaats door te brengen. Ik nam deze gelegenheid en uitnodiging te baat ten einde met de huishoudelijke levenswijze van den burgerstand dezer Portugesche volksplanting nader bekend te worden.

’s Avonds omstreeks acht uur, moest ik mij behoorlijk in eene mantel gewikkeld, naar lands gebruik, aan zijne woning bevinden. Hij gaf mij, aldaar komende, de raad Portugeesch te zijn en alles mede te doen.

Weldra was het voorhuis gevuld met *cadera*’s, palankijns, omhangen met rijk, in goud, geborduurd gordijnen, door twee in livrei gedoschte negerslaven op de schouders getoscht, terwijl een negerjongen, soms nog rijker gekleed, lakei genoemd, eene fakkel draagt. In deze *cadera*’s bevonden zich de dames, achter de gordijnen verscholen. De mannen, allen met lange mantels om, kwamen vertochelijk²⁰ aan.

Toen het gezelschap voltallig was, begaven wij ons op weg. Stil en statig ging de stoet door de straten. Geene der vrouwen had zich laten zien. Eindelijk waren wij aan het eind van de benedenstad in de wijde laan gekomen, welke naar de kerk van *Bom Fim* geleidt. De nacht was heerlijk, helder flonkerden de sterren aan den reinen hemel. Zacht kabbelden de golfjes tegen het nabijzijnde strand. Zoele windjes ruisch-

¹⁸ De baviaan, een grote apensoort van het Arabisch schiereiland en Afrika ten zuiden van de Sahara, komt in Brazilië niet voor.

¹⁹ Port. *a roça*: landhuis.

²⁰ Vertochelijk: één voor één.

In het leven van Maurits Ver Huell (1787-1860) streken zijn werk in de marine en zijn belangstelling voor de natuurlijke historie om de voorrang.

Hij heeft in de Indische letteren de aandacht getrokken als getuige van het geweld waarmee in 1817 het Nederlandse gezag op de Ambonse eilanden werd hersteld. In 1807 vertrok hij echter al op zijn eerste zeereis naar Batavia. Deze reis eindigde onvoorzien met een driejarig oponthoud in de stad Salvador da Bahia. Het ongewilde oponthoud in Portugees Brazilië lijkt Ver Huells marineloopbaan geen schade te hebben berokkend, maar het heeft er ook niets positiefs aan bijgedragen. Voor zijn leven als liefhebber van de natuurlijke historie is het evenwel van grote betekenis geweest.

In 1838 blikte hij in een geromantiseerd reisverhaal terug op het oponthoud in Salvador da Bahia. Het verhaal wordt in dit boek gepubliceerd en voorzien van achtergrondinformatie over zijn verblijf in deze Portugese kolonie.

Hans Straver (1947) was van 1986 tot 2011 verbonden aan het Landelijk Steunpunt Educatie Molukkers. Eerdere publicaties over het werk van Ver Huell waren de uitgave van *Christina Martha, Oosters romantisch historisch tafereel* (2013) en zijn onderzoek *Vaders en dochters, Molukse historie in de Nederlandse literatuur van de negentiende eeuw en haar weerklank in Indonesië* (2018).

9 789464 551907 >

